

великою гостротою і силою різних барв почуттів так, що глядач сповнений, пронизаний тими ж переживаннями.

Висновки. Індивідуальні запяття – є активним процесом, впливаючим на розвиток творчих здібностей студентів. При безпосередньому контакті, викладач активно формує творчу особистість майбутнього вчителя музики.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямку. Актуальність проблеми для сучасної системи освіти передбачає продовження дослідження на інших навчальних предметах музично-виконавського профілю.

Література

1. Тельчарова Р. Уроки музикальної культури: Кн. для учителя: Из опыта работы. – М.: Просвещение, 1995. – С. 84, 87.
2. Баренбойм Л. За полвека / Очерки. Статті. – Л.: С. Комп., 1990. – С. 146.
3. Українське музикознавство: (Респ. між від. наук-метод. посібник) / Редкол.: Котляревський І. А. та ін. – К.: Муз. Україна, 1996. – Вип. 25. – С. 90, 97-99.
4. Філософія. Підручник / За загальною редакцією Горлача М. І., Кременя В. Г., Рибалка В. К. – Харків: Консул, 2000. – С. 536.
5. Рева В. П. Інтонаційні погруження на уроке музики // Музика в школі: науч.-метод. журнал: 2005. – С. 23-30.
6. Из истории музыкального воспитания: Хрестоматия / Сост. Апраксина О. А. – М.: Просвещение, 1998. – С. 207.

РОЗВИТОК ІНТОНАЦІЙНОГО СЛУХУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА ЛАДОВІЙ ОСНОВІ В ПРОЦЕСІ ХОРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Любар Р. О.,

Криворізький державний педагогічний університет

Анотація. У статті розглядаються проблеми розвитку інтонаційного слуху молодших школярів. Аналізується зонна природа співочого голосу, наводяться фактори впливу на чистоту інтонування, подаються методичні принципи розвитку інтонаційного слуху учнів на ладовій основі.

Ключові слова: інтонаційний слух, ладове відчуття, зонний стрій, вокально-хорові навички.

Аннотация. Любар Руслана Александровна "Развитие интонационного слуха младших школьников на ладовой основе в процессе хоровой деятельности". В статье рассматриваются проблемы развития интонационного слуха младших школьников. Анализируется зональная природа певческого голоса, приводятся

факторы влияния на чистоту интонирования, подаются методические принципы развития интонационного слуха учеников на ладовой основе.

Ключевые слова: интонационный слух, ладовое чувство, зонный строй, вокально-хоровые навыки.

Annotation: Lyubar Ruslana Oleksandrivna "The development of junior students ear for music on tune basis during chorus activities". The article with intonation ear elaboration problems of elementary school pupils. It analyses the vocal zone character and factors, which have an influence on the intoning clarity, and examines some methodological principles of intonation ear elaboration of pupils the tune basis.

Key words: intonation ear, sense of tune, zonal pitch, vocal and chorus skills.

Постановка проблеми. У сучасному суспільстві музичне виховання повинно вирішувати не тільки завдання навчання, а й широкі проблеми, які пов'язані з естетичним і культурним ростом особистості. Питання виховання музичного слуху мають бути поставлені на наукову основу й стати предметом досліджень в області психології, фізіології, акустики, естетики.

Інтонаційний слух – один із найважливіших компонентів музичних здібностей дитини. Розвиток його на уроках музики в більшості загальноосвітніх шкіл відбувається за застарілими системами і методиками, які полягають у тому, що вся робота націлена на досягнення точної інтонації без врахування ладових зв'язків звуків у мелодії. Це є вражаючою помилкою, яка не дає змоги належно розвиватися музичним здібностям школярів, зокрема їх інтонаційному слуху, розвиток якого відбувається, перш за все, на ладовій основі.

Тільки звуки мелодії організовані в лад можуть створити такі відчуття, як: емоційне переживання устою й неустою звуку, закінченості або незакінченості звороту мелодії, мажорного або мінорного нахилу, структури твору тощо. Всі ці відчуття пов'язані не з конкретною висотою звуків, а з їх взаємовідношенням. Вони не можуть виникнути в сприйнятті окремих звуків, необхідне ладове відчуття. В. Теплов дає таке визначення: "Ладове відчуття є емоційне переживання конкретних відносин між звуками" [1, 129]. Тобто кожному звуку мелодії належить певна емоційна характеристика, ознайомлення з якою повинно відбуватися з перших уроків музики в школі.

Особливе значення в процесі розвитку інтонаційного слуху дитини відіграє хоровий спів. Процес співу неможливий без володіння

школярами вокально-хоровими навичками, якими є: співоча постава, вокальне дихання, звукоутворення, звуковедення, дикція, артикуляція, художня виразність та ін. Ефективному розвитку інтонаційного слуху дитини сприяє виховання хорових навичок, зокрема відчуття строю. Стрій – система, яка встановлює висотні співвідношення, що засвоюються внутрішнім слухом людини в процесі сприйняття та відтворення.

Аналіз досліджень. У 19 – поч. 20 ст. поняття “хоровий стрій” означало норму настроювання хору, яка існувала до утвердження єдиного еталону висоти. Раніше хоровий стрій у порівнянні з інструментальною музикою був дещо заниженим. Для звучання хору характерний зонний стрій, природу якого довів М. Гарбузов у праці “Зонна природа звуковисотного слуху”.

Видатний український диригент, педагог А. Марклевський зазначає, що зона (від гр. – пояс) – область, у межах якої звук або інтервал може мати різні числові вираження (у вигляді частоти звукових коливань), зберігаючи при цьому свою інтонаційну якість та назву. Звук сприймається незмінним при невеликих (до $1/8$ тону) відхиленнях від його точної висоти вгору чи вниз. Наприклад, ля першої октави чується однаковою як при 435-437, так і при 440-443 коливаннях у секунду. Розвинутий музичний слух здатний відрізнити в рамках інтервальної зони три види інтонації: нормальну, високу та низьку. Фальшивий звук знаходиться в проміжній зоні. Тому прагнення до бездоганної (нормальної) інтонації пов’язане з необхідністю використання певної (високої, низької) ділянки зонного строю: при заниженому звучанні звертаються до високої його частини, при підвищеному – навпаки [3,45-46].

Тоді, як у зонному строї є безліч варіантів інтонування звуків, хорова практика виробила певні правила інтонування щаблів мажорного та мінорного ладу. Перші правила були систематизовані П. Чесноковим у книзі “Хор і керівництво ним”, в якій було викладено погляди на тенденцію інтонування звуків, інтервалів та акордів.

Принципи інтонування мелодичних та гармонічних інтервалів всебічно, обґрунтовано та послідовно викладаються К. Пігровим в книжці “Керування хором”.

Теоретичні засади музично-естетичної освіти висвітлено в працях відомих вчених Л. Масол, О. Отич, О. Рудницької, Г. Падалки, Л. Хлебнікової та ін. Разом з тим у музично-педагогічній літературі недостатньо розроблена методика виховання інтонаційного слуху молодших школярів на ладовій основі.

Мета роботи. Метою роботи є визначення першочерговості виховання емоційної сторони інтонування, основу якої повинно складати ладове відчуття, та необхідності хорової діяльності в початковій школі як найвпливовішої сфери всебічного розвитку особистості.

Результати дослідження. Зонний стрій має в собі безліч інтонаційних варіантів, а кожне виконання музичного твору в зонному строї співочими голосами або на музичному інструменті з нефіксованою висотою звуків є неповторним інтонаційним варіантом цього строю – інтонаційний варіант даного виконання. Тому стрій є одним з головних елементів хорової техніки. Він вимагає постійної кропіткої роботи, непослабної уваги співаків у всіх моментах виконавської діяльності хору.

У кожному випадку інтонування вирішальну роль відіграє оточення, в якому знаходиться звук або інтервал, функціональне значення його в ладу. Вдале мелодичне оточення, яке сприяє відчуттю та інстинктивному сприйняттю лада, робить легким виконання інтервалів або акордів, які здаються в ізоляції від ладу складними.

Чистота інтонування в співі залежить не тільки від інтервальної та ладо-функціональної будови або гармонічного звороту, а також від цілого ряду інших причин, а саме:

1. Метроритмічна структура та ступінь її складності.
2. Гармонічна структура викладу.
3. Голосоведення.
4. Темп.
5. Теситурні умови.
6. Дикція.
7. Дихання.
8. Вид хорового ансамблю.
9. Тональність.

Після засвоєння учнями інтонування мелодичних інтервалів варто переходити до засвоєння гармонічних інтервалів та акордів (гармонічний стрій), при цьому необхідно весь час пам'ятати про зв'язок кожного інтервалу з основною мелодичною лінією.

Існують загальні принципи інтонування акордів:

1. Одночасність вступу звуків того чи іншого акорду повинно бути повною, абсолютною.

2. Всі звуки акорду мають бути цілком однаковими за силою звучання та тембром.

3. Нижній звук акорду, який визначає його гармонічну функціональність, мусить учуватися не тільки ясно і повнозвучно, але і значно голосніше надбудованих при будь-якому динамічному нюансі. При цьому необхідно дотримуватись художньо-естетичної міри [3,53].

Тонкі музично-слухові відчуття та навички точного інтонування найкраще розвиваються під час акапельного співу. Вдосконаленню інтонації сприяють спеціальні вправи у вигляді мажорних та мінорних гам, тетракордів, хроматичних зворотів, секвенцій, які треба узгоджувати зі спеціальним хоровим матеріалом, що подається на уроці музики.

В молодших класах загальноосвітньої школи № 26 було досліджено рівень розвитку інтонаційного слуху школярів на ладовій основі й виявлено недостатній рівень знань з питань інтонації, ладових зв'язків звуків, розвитку відчуття ладу тощо. Тому нами була впроваджена експериментальна програма, спрямована на розвиток інтонаційного слуху школярів на ладовій основі в процесі хорової діяльності.

Методичною основою розвитку інтонаційного слуху визначено:

1. Виховання відчуття ладу і ладових зв'язків звуків.
2. Вивчення і закріплення слухових уявлень елементів музичної мови на матеріалі хорових творів.
3. Відпрацювання вокально-хорових навичок.
4. Розвиток вміння оперувати слуховими уявленнями й знаннями для втілення їх у співі.
5. Розвиток вміння слухати й оцінювати якість співу.

Наслідками втілення експериментальної програми є поліпшення мелодичного та гармонічного слуху молодших школярів, ріст їх співацької культури, зокрема володіння вокально-хоровими уміннями та навичками. Позитивно змінилась інтонація учнів у процесі виконання певних творів, зріс інтерес школярів до хорової діяльності в школі.

Висновки. Чистота інтонування є здатність відчувати й уточнювати висоту звуку в зв'язку з ладом і на основі усвідомлення ролі кожного звуку в розвитку мелодії. Ця здібність відчувати стрій вимагає інстинктивно відшукувати вірну інтонацію звуків. Робота над інтонаційним слухом – одна з найважливіших і самих важких завдань музичного виховання. Цей складний процес вимагає певного рівня розвитку музичного слуху й мислення. Основна причина складнощів інтонування – це недостатній рівень розвитку ладового відчуття, слабкість внутрішніх музичних уявлень, неспроможність оперувати ними й невідповідність голосового апарату. Робота над вокально-хоровими навичками є одним з головних завдань учителя музики в сучасній школі.

Подальша перспектива. Проблема дослідження природи інтонування залишається актуальною і потребує подальшого вивчення різних її аспектів, зокрема розвиток мелодичного слуху школярів на ладовій основі. Оволодіння основами ладового відчуття сприятиме художньо-виконавському росту школярів, розвитку їх музичних здібностей та зацікавленості музичним мистецтвом.

Література

1. Теплов Б. М. Проблемы индивидуальных различий. – М., 1961.
2. Гарбузов Н. Зонная природа звуковысотного слуха. – М.-Л., 1948.
3. Мархлевський А. Ц. Практичні основи роботи в хоровому класі. – К.: Муз. Україна, 1986.
4. Чесноков П. Хор и управление им. – М., 1961.
5. Давыдова Е. В. Методика преподавания сольфеджио: Учебное пособие / Ред. текста Е. В. Давыдовой Ю. Рагс. вступ. статья В. Середы. – 2-е изд. – М.: Музыка, 1986.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ СИСТЕМИ НАВЧАННЯ

Маргьянова Г. М.,

Криворізький державний педагогічний університет

Анотація. У статті розглядаються дидактичні можливості впровадження елементів кредитно-модульного навчання у професійну підготовку вчителя музики; виокремлюються механізми інтеграції загально-дидактичні та конкретно-методичні. Аналізуються дидактичні можливості методу тестування в процесі оцінювання результатів виконання навчальних завдань.

Ключові слова: кредитно-модульне навчання, метод тестування, професійна підготовка вчителя музики, механізми інтеграції, дидактичні умови навчання, оцінювання результатів.

Аннотация. В статье рассматриваются дидактические возможности внедрения элементов кредитно-модульного обучения в профессиональную подготовку учителя музыки; вычленяются механизмы интеграции обще-дидактические и конкретно-методические. Анализируются дидактические возможности метода тестирования в процессе оценивания результатов выполнения учебных заданий.

Ключевые слова: кредитно-модульное обучение, метод тестирования, профессиональная подготовка учителя музыки, механизмы интеграции, дидактические условия обучения, оценивание результатов.

Annotation. In article the didactics opportunities of introduction of elements of credit-modular training in vocational training the teacher of music are considered; mechanisms of integration the general-didactic and individual-methodical are isolated. Didactics opportunities of a method of testing are analyzed during an estimation of results of performance of educational tasks.

Keywords: credit-modular training, method of testing, vocational training of the teacher of music, mechanisms of integration, didactic conditions of training, estimating results.

Постановка проблеми. Формування сучасної особистості реалізується в умовах інформатизації суспільства, що впливає на визначення змісту еталонних моделей професійної підготовки вчителя, зокрема вчителя музики.

Паритетним напрямком у професійній освіті стає дослідження ефективності впровадження модульно-рейтингових дидактичних систем, в основу яких покладені принципи інтерактивності, що передбачає підвищення ефективності у формуванні комунікативних навичок та культури спілкування; принцип гуманістичного управління пізнавальним процесом на основі визначення індивідуальних характеристик студентів за рівневими критеріями, коли враховується рівень інформативності навчального матеріалу, показники взаємодії

раціонального та ірраціонального мислення та способів передачі інформації; рівень індивідуалізації змісту, зумовленого здатністю особистості до адаптації в процесі концертно-предметної діяльності [6, с. 111].

Модернізація еталонних моделей базується на процесуальному, а не на цільовому управлінні, коли важливу роль відіграє взаємодія внутрішнього та зовнішнього моніторингу навчальної діяльності.

Це потребує застосування методів та форм контролю по формуванню сучасних професійних знань, умінь, навичок майбутнього вчителя.

Виникають протиріччя між потребою стандартизації навчання в узгодженні із світовими вимогами впровадження повітряних технологій на основі контролю та самоконтролю за пізнавальною діяльністю учнівської молоді і відсутністю розроблених та обґрунтованих науково-методичних комплексів, які б забезпечували адаптацію вчителя музики до володіння інформативними технологіями та сучасними методами контролю та самоконтролю на основі інтеграції загальнодидактичних положень в приватно-дидактичні технології. Так, вчитель музики не завжди усвідомлює сутність процесуальності навчання в класах вокалу, диригування, музичного інструменту, в ході проведення лекційного курсу "хорознавство".

Під кутом входження у світове товариство виникає потреба переосмислення (переусвідомлення) суті модульного та кредитно-модульного навчання, коли поняття "кредит" стане знаковим конструктивної оцінки та самооцінки з урахуванням можливостей сучасних стандартів [6, с. 337].

Протиріччя виникає на підставі визначення елементів стандартизації водночас з наявністю важливого чинника художньої педагогіки, такого, як співвідношення раціонального та ірраціонального, логічного та інтуїтивного.

Виокремленні протиріччя складають суть актуальності обраної нами проблеми.

Аналіз досліджень і публікацій. У сучасних психолого-педагогічних дослідженнях все частіше ведуться дискусії щодо

ефективності впровадження методів тестування в контексті кредитно-модульного навчання.

Зазначимо, що цій проблемі присвячені праці О. Алексюка, С. Вітвицької, П. Волкової, с. Гончаренко, В. Пекельної, Т. Рейзенкінд, В. Стефаненко.

У цих працях наголошується на важливості пошуку шляхів систематизації дидактичного матеріалу, розподілення його на навчальні блоки, інтеграції тематичних блоків (у нашому випадку на основі взаємодії мистецтв) [5, с. 40].

Велике значення надається створенню науково-методичних комплексів, презентації комплексів, створених на основі вивчення спеціальних програм у науково-методичних центрах силами викладацьких колективів та студентів.

Аналіз сучасних психолого-педагогічних видань з точки зору включення елементів кредитно-модульного навчання дозволив нам виокремити власний контекст дослідження і сформулювати мету статті.

Мета дослідження. Суть її полягає у:

а) визначенні специфіки модульно-рейтингового підходу у поліхудожньому вихованні молоді;

б) усвідомленні суті методів тестування у професійній підготовці вчителя музики;

в) виявленні структурних компонентів завдань та тестів у процесі підготовки студентів у класах хорового диригування, вокалу та в процесі організації лекційно-семінарських занять з хоровознавства.

Отримані результати. Однією з педагогічних умов розробки змісту тестів як методу оцінювання професійної діяльності студентів було визначення суті змісту модульно-рейтингового навчання.

На думку С. Вітвицької, модульне навчання може бути тематичним, науково-дослідним, диференційованим [2, с. 164].

Зміст модуля може включати тести, завдання, тексти, компоненти модуля можуть взаємодіяти, їх взаємодія сприяє створенню цілісної одиниці.

Структура модуля базується на алгоритмі. Алгоритмізація навчання передбачає розбудову моделей логічних мисленневих процесів, коли послідовні розумові дії оптимальним шляхом ведуть до

рішення учбових задач [2, с. 172]. Наприклад, прийоми звуковидобування в контексті роботи над виразним музичним виконанням.

Алгоритм дій може включати такі структурні компоненти:

- загальне усвідомлення матеріалу;
- систематизація, конкретизація, поглиблення;
- проєктування і організація самостійної роботи студентів.

Студент може переходити від модуля до модуля самостійно.

Модульне навчання будується на основі правил структурування крупних блоків інформації, що вивчається, коли конструкція навчального матеріалу забезпечує кожному студенту досягнення поставлених дидактичних цілей, має закінченість матеріальну в модулі й інтеграцію різних видів і форм навчання [4, с. 217].

Наприклад, студенти повинні знати особливості звуковедення, звукоутворення в процесі вокального співу, хорового виконання, гри на музичному інструменті, коли студент виступає в ролі режисера.

За цих умов повинні враховуватися знання психофізіологічного сприйняття в процесі формування виконавських навичок, їх загальні та диференційовані особливості, повинні враховуватися методи стимулювання учнів на уроках музики.

Все це підвищує ефективність навчання. Модуль є інтегративною одиницею, що поєднує різні види та форми навчання, які підпорядковуються загальній темі або актуальній проблемі. Модуль – це ті знання, які викладач віддає в кредит, а потім отримує у формі необхідних знань, навичок, умінь у формі оволодіння методами згорнутої інформації, тренінгу, мозкового штурму [4, с. 218].

Студенти повинні мати уявлення про різні види мелодій та особливостей художньої виразності, особливості аранжування пісень нікільного репертуару.

Студенти повинні вміти:

- а) поєднувати теоретичні знання з конкретно-предметною діяльністю під час засвоєння художнього твору;
- б) накопичувати емоційно-образний досвід;

в) вміти застосовувати методи емоційної драматургії, оволодівати методами психоаналізу за допомогою символів, оволодівати методами художнього монтажу.

Формування професійних знань, умінь, навичок потребує усвідомлення наукових основ використаних тестів у навчальному процесі.

Ми виходили з положення С. Гончаренка про те, що під гестом (англ. test – випробування) слід розуміти систему прийомів для випробування та оцінювання окремих психічних рис і властивостей людини [3, с. 329].

Дане положення стосується психологічного контексту тлумачення тесту.

Для нашого дослідження є важливим положення щодо інтерпретації поняття “тест” як завдання стандартної форми, виконання якого повинно виявити наявність певних знань, умінь та навичок, здібностей чи інших психологічних характеристик (інтересів, емоційних реакцій, тощо).

Упровадження тестових завдань супроводжується такими вимогами: чіткістю і визначеністю дій, наявністю необхідного обладнання; безпосередньою фіксацією результатів; можливістю використання завдань як індивідуально, так і для цілих груп; зручністю статистичної обробки; швидкоплинністю, наявністю встановлених стандартів (норм) [6, с. 337].

Тестування доцільно організувати в умовах розробки комплексу випробувальних завдань; наявність стандартної системи оцінювання, використання при оцінюванні спеціально розроблених кількісних норм [3, с. 329].

Існує альтернативний підхід до оцінювання ефективності тестування. Доводиться положення про те, що для розуміння сутності тестів важливо розібратися в системі понять. поняття взагалі утворюють основу будь-якої науки, і в цьому розумінні діяльність по розробці й ефективному застосуванню тестів не є виключенням.

Перші наукові праці з теорії тестів з'явилися на початку XX століття на стику психології, соціології, педагогіки й інших так званих поведінкових наук (Behavioral Sciences).

Закордонні психологи називають цю науку психометрикою (Psychometrika), а педагоги – педагогічним виміром (Educational measurement). Оскільки загальної назви поки немає, то ми будемо дотримуватися авансовського варіанта назви даної науки – тестологія, яка може бути педагогічною, психологічною або соціологічною, залежно від того, де застосовується й розвивається.

Педагогічна тестологія покликана займатися питаннями розробки тестів для об'єктивного контролю підготовки учнів.

Педагогічна тестологія – це прикладна методична теорія наукової педагогіки.

Ключовими поняттями тестології, як однієї з методичних теорій, є вимір, тест, зміст і форма завдань, надійність і валідність результатів виміру. Крім того, у тестології використовуються такі поняття статистичної науки, як вибірка й генеральна сукупність, кореляція й ін [1, с. 7].

У теорії будь-якої науки важливу роль відіграють вихідні поняття.

У тестології – це поняття педагогічне (навчальне) завдання, яке можна визначити як засіб інтелектуального розвитку, освіти й навчання, що сприяють активізації навчання, підвищенню підготовки учнів, а також підвищенню ефективності педагогічної праці.

У процесі освіти велика роль приділяється педагогічним завданням. Поняття “завдання” є загальним, що охоплює мету і зміст не тільки тесту, але й всіх навчальних завдань. Воно включає такі педагогічні засоби, як питання, завдання, навчальна проблема й інші, які використовуються, головним чином, у власній навчальній діяльності.

Завдання можуть формуватися в тестовій і у нетестовій формі.

Педагогічні завдання виконують як навчальні, так і контролюючі функції.

Навчальні завдання застосовують учні для активізації власного навчання, засвоєння навчального матеріалу, саморозвитку, а також застосовують педагоги для навчання учнів. Все це свідчить про навчальний потенціал завдань.

Контролюючі завдання застосовуються педагогом або органами, що перевіряють, після закінчення терміну навчання, з метою діагностики рівня й структури підготовки.

Деяка частина завдань може використовуватися як для навчання, так і для контролю.

Слово “тест” викликає в людей різні уявлення. Одні вважають, що це питання або завдання з однією готовою відповіддю, яку треба вгадати. Інші вважають тест формою гри або забави. Треті намагаються витлумачити це як переклад з англійського слова “test”, (проба, випробування, перевірка).

У науці проводять істотне розмежування між простим перекладом слова й змістом поняття.

Найчастіше ми зустрічаємося зі спрощеним сприйняттям поняття “тест”, як простий вибір однієї відповіді з декількох запропонованих до питання. Численні приклади таких, здавалося б, “тестів” легко знайти в газетно-журнальній періодиці, у різних конкурсах і в численних книжкових публікаціях за назвою “Тести”.

Але й це часто виявляються не тести, а щось зовні схоже на них. Звичайно це збірники питань і завдань, розрахованих на вибір однієї правильної відповіді із числа запропонованих. Вони тільки зовні схожі на справжній тест. Розходження в розумінні сутності тестів породжують розходження у ставленні до тестів.

У нашій країні існує багато видів тестів, тому дати універсальне визначення для всіх цих видів навряд чи можна.

Традиційний тест – стандартизований метод діагностики рівня й структури підготовки. У такому тесті всі випробувані відповідають на ті самі завдання, в однаковий час, в однакових умовах і з однаковими правилами оцінювання відповідей [1, с. 35].

Головна мета застосування традиційних тестів – визначити місце (або рейтинг) кожного на заданій множині тестованих.

Для досягнення цієї мети можна створити незлічену кількість тестів і всі вони можуть відповідати досягненню даної мети.

І тоді виникає одне з головних питань теорії тестів – питання вибору найкращого тесту із практично необмеженої кількості всіх можливих тестів.

Кожний тест може відрізнитися від інших по числу завдань та іншим характеристикам. З прагматичної точки зору вигідно робити тест, що має порівняно менше число завдань, але володіє більшою кількістю переваг, властивих більш “довгим”, як говорять у закордонній теорії, тестам.

Поняття “довжина тесту” введено на початку ХХ століття Ч. Спірманом і означає кількість завдань у тесті. Чим довший тест, тим більше в ньому завдань. Від числа завдань деяким чином залежить точність педагогічного виміру.

У тест намагаються відібрати мінімально достатню кількість завдань, що дозволяє порівняно точно визначити рівень і структуру підготовки. Інтерпретація результатів тестування ведеться переважно з опорою на середню арифметичну і, на так звані, процентні норми, що показують, скільки відсотків випробуваних мають тестовий результат гірший, ніж у будь-якого іншого випробуваного. Така інтерпретація тестових результатів називається нормативно-орієнтованою.

Хочеться навести ще одне, більш корисне для нас, визначення поняття “тест” (точніше педагогічного тесту).

Педагогічний тест визначається як система завдань певного змісту, збільшеної складності, специфічної форми, що дозволяє якісно й ефективно виміряти рівень і оцінити структуру підготовленості учнів [1, с. 41].

Педагогічний тест за своєю сутністю є класичним представником традиційних тестів.

Для кращого розуміння визначення педагогічного тесту розглянемо коротке тлумачення його основних термінів.

Система полягає у тому, що в тесті зібрані такі завдання, які володіють системоутворюючими властивостями. Тут, у першу чергу, треба виділити загальну приналежність завдань до однієї й тієї ж системи знань, тобто до однієї навчальної дисципліни, їхній зв'язок і впорядкованість.

В педагогічному тесті завдання розташовуються від найбільш легкого до найбільш складного. Інакше кажучи, головною формальною системоутворюючою ознакою тесту є розмежування завдань за ступенем їх складності. Слово “формально” з'явилося тут для того, щоб

відмежувати нас від спокуси трактувати тест одним чином – тільки, як систему завдань збільшеної складності, без врахування їхнього змісту.

Специфічна форма тестових завдань говорить про те, що завдання тесту являють собою не питання й не завдання, а завдання, сформульовані у формі висловлень, істинних або помилкових, залежно від відповідей [1, с. 52].

Традиційні питання істинними або помилковими не бувають, а відповіді на них нерідко настільки невизначені й багатослівні, що для виявлення їхньої правильності потрібні помітні, у сумарному вирахуванні, витрати інтелектуальної енергії викладачів. У цьому розумінні традиційні питання й відповіді нетехнологічні, і тому їх краще не включати в тест.

Певний зміст означає використання в тесті тільки такого контрольного матеріалу, що відповідає змісту навчальної дисципліни; інше в педагогічний тест не включається ні в якому разі.

Зміст тесту існує, зберігається й передається в одній із чотирьох основних форм завдань. Поза тестовими формами ні тест, ні його зміст не існують. Теоретично виправданим критерієм упорядкування змісту тесту є критерій складності завдань. Позаучбовий зміст (наприклад, перевірка рівня інтелектуального розвитку) у педагогічний тест не включається. Це предмет психологічного виміру.

Оскільки в педагогічному тесті завдання впорядковуються за принципом зростаючої складності, одні випробувані “завалюються” уже на найбільш легкому, першому завданні, інші – на наступних завданнях. Учні (“учні” тут, у широкому змісті цього слова, а не “школярі”) середнього рівня підготовленості можуть відповісти правильно тільки на половину завдань тесту й, нарешті, тільки найбільш знаючі в змозі дати правильну відповідь на завдання найвищого рівня складності, розташовані наприкінці тесту.

Складність завдання можна визначитися подвійно:

- 1) умоглядно, на основі передбачуваного числа й характеру розумових операцій, необхідних для успішного виконання завдань;
- 2) після емпіричного апробування завдань, з підрахунком частки неправильних відповідей.

У класичній теорії тестів багато років розглядалися тільки емпіричні показники складності. У нових варіантах психологічних і педагогічних теорій тестів більше уваги стало приділятися характеру розумової діяльності учнів у процесі виконання тестових завдань різних форм.

Показник складності завдання розглядається як важливий системо- і одночасно структуроутворюючий фактор тесту.

Можна додати ще один критерій – це критерій логічної визначеності тестового завдання. Його можна сформулювати словами, близькими до формулювання Х. Каррі: завдання є визначеним, якщо на нього можна відповісти ствердно або негативно, і якщо існує ефективний процес для знаходження такої відповіді.

Спираючись на вищевикладене, ми прийшли до висновку, що дискусії щодо ефективності тестування у навчальному процесі тривають.

У нашому випадку ми базуємось на таких факторах:

- тестування є засіб оцінювання знань, умінь, навичок, який не лише дозволяє здійснювати елементарну вибірку ключових понять із запропонованих сталонів;
- тестування є засіб діагностування результатів виконаних завдань із чітко процедурою дій, що дозволяє розглядати його у якості складового конструкту кредитно-модульного навчання;
- тестування ефективно в умовах чіткого розподілення тем, коли в інструктаж викладача включені елементи алгоритму.

Наприклад, до теми з хорознавства “Формування елементів вокально-хорової техніки” надається такий інструктаж. Слід зазначити, що хоровий спів як мистецько-технологічний процес унеможливується за відсутності одного з компонентів – стрій, ансамбль, динаміка, дикція, фонація. Відправним, ключовим елементом при цьому є фонація, поняття, що розкриває коло питань з формування техніки вокально-хорового виконання, розглядаючи голос людини аналогічно музичному інструменту як засіб для звуковидобування. Цим новинністю є увага до даної теми у виборі завдань для тестування.

Усі питання теми були згруповані у сім блоків тестових завдань: спів, розвиток дитячого голосу; побудова голосового апарату; співацька постава; співацьке дихання; звукоутворення; звуковедення.

Студентам пропонувалась комп'ютерна програма тестування, за якою кожний студент обирав відповіді, наближені до еталонних з довільно обраних двох блоків.

Наведемо приклад тестових завдань з блоку "звукоутворення":

- атака звуку є початковим моментом взаємодії голосових складок і дихання;
- атака звуку має вирішальне значення для включення того чи іншого реєстрового механізму;
- атака звуку є спосіб виникнення звуку в гортані;
- атака звуку дозволяє керувати способом коливання голосових складок;
- атака звуку визначає початок і характер фонації, є початковим установчим моментом того чи іншого реєстру;
- м'яка атака є основою правильного звукоутворення;
- тверда атака відбувається під дією надлишкового тиску підзв'язочного повітря крізь щільно зімкнуті голосові складки, що впливає на виникнення грудного звучання;
- під час м'якої атаки відбувається розсування лише наближених голосових складок;
- для правильного звукоутворення характерний спів у близькій вокальній позиції;
- близька вокальна позиція – це суб'єктивне відчуття співаком сфокусованого співацького звуку, що розташовується у внутрішній основі передніх верхніх зубів і супроводжується резонуванням маски;
- відчуття резонування легко утворюється у фальцетному співі на відносно високих тонах голосу з відповідною артикуляцією;
- завдання звукоутворення полягає у вмінні довільного керування відчуттям резонування за умови будь-якої голосової незалежно від висоти тону та типу реєстрового звучання, при будь-якому засобі артикуляції.

Зазначимо, що складання тестів в умовах організації протиставлення характеристик запропонованого вище алгоритму дій і

вибір вірної відповіді потребує спеціальної підготовки студентів та розробки критеріїв оцінювання, що є також складовим конструктом кредитно-модульного навчання.

Висновки. Проведений дослідницький екскурс дозволив нам зробити такі висновки.

1. Професійна підготовка майбутнього вчителя музики та художньої культури потребує впровадження конкретно-методичних технологій. Формування професійних знань, умінь та навичок унеможливилося без орієнтації на інтегративний підхід до становлення художньо-педагогічної освіти. виникає потреба у пошуку шляхів до синтезу наукових та художніх знань.

2. Кредитно-модульна система навчання є сучасним засобом інтеграції України у світове товариство на основі організації умов взаємодії принципу глобалізації навчання та принципу забезпечення національної освіти збереження загальнолюдських та художніх цінностей українського народу.

3. Стрижнем кредитно-модульної системи навчання є чітке планування навчальних тем, поєднання їх у інтегративні блоки, виокремлення структур процедурних дій, розробка стандартних критеріїв оцінювання, методи діагностування (тестування) в обов'язковому взаємозв'язку з науково-методичним забезпеченням. Це не суперечить основам професійної підготовки майбутнього вчителя, які передбачають розвиток інтелектуальних здібностей студентів завдяки формуванню інтегративних понять, конкретно-предметного мислення. Останнє передбачає оволодіння процедурами дій та впливає на розвиток художнього мислення, формування критичного мислення, яке дозволяє впроваджувати сучасні методи діагностування.

Література

1. Анисесов В. С. Научные основы тестового контроля знаний. – М.: Исследовательский центр, 1994. – 135 с.
2. Вітвицька С. Основи педагогіки вищої школи. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 314 с.
3. Гончаренко С. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
4. Рейзенкінд Т. Й. Модульне навчання у формуванні культури мислення вчителя мистецьких дисциплін // Педагогіка вищої та середньої школи: 36. наук. праць № 10. – Спеціальний випуск: Художньо-педагогічна освіта ХХІ ст.: теорія,

методи, технології / Ред. кол.: Бурак В. К. (гол. ред.) та інші. – Кривий Ріг: КДПУ, 2005. – С. 201-218.

5. Рейзенкінд Т. Й., Чумак А. С. Педагогічні умови впровадження комп'ютерних технологій у професійну підготовку майбутнього вчителя // Рідна школа. – № 6. – 2004. – С. 37-40.
6. Стефаненко П. В. Дистанційне навчання у вищій школі. Монографія. – Донецьк: ДонНТУ, 2002. – 400 с.

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ У ДИЗАЙНЕРІВ

Марченко А. А.,

Криворізький державний педагогічний університет

Анотація. В статті розглядається питання творчості в цілому, та формування творчого мислення у дизайнерів зокрема.

Ключові слова: Творчість, творче мислення, дизайнерське мислення, продуктивне мислення.

Аннотация. Марченко А. А. "Научно-теоретические основы формирования творческого мышления у дизайнеров" В статье рассматривается вопрос творчества в целом, и формирования творческого мышления у дизайнеров в частности.

Ключевые слова: Творчество, творческое мышление, дизайнерское мышление, продуктивное мышление.

Annotation. In this article is studied question about creative abilities in common and creating creative views in the way of parts.

Key words: creative abilities, designers views, productive views.

Постановка проблеми. Плоди цивілізації і культури, якими щодня користуємося в повсякденному житті ми сприймаємо як щось цілком природне, як результат розвитку виробничих і суспільних відносин. Але за таким уявленням прихована велика кількість дослідників і майстрів. Саме творча діяльність наших попередників і сучасників лежить в основі прогресу матеріального і духовного виробництва.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Серед наукових робіт, виданих у другій половині ХХ ст. необхідно виділити тих хто працював в галузі аналізу та науково – теоретичного обґрунтування даної теми: Полянов Ю. А., Пономарева Я. А., Нестеренко О. И.,